

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

1. З якого віку настає відповідальність дітей за злочини?

Відповідно до ст. 22 Кримінального кодексу України (КК) кримінальної відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину минуло шістнадцять років. Також до кримінальної відповідальності притягуються неповнолітні особи у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років лише за умисне вбивство, посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави, умисне тяжке тілесне ушкодження, умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, диверсію, бандитизм, терористичний акт, захоплення заручників, зґвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, крадіжку, грабіж, розбій, умисне знищення або пошкодження майна, пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна, незаконне заволодіння транспортним засобом, хуліганство.

2. Яке покарання може бути визначено дитині?

Згідно з ст.98 КК України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань: 1. Штраф. Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний доход, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Розмір штрафу встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах від п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. 2. Громадські роботи. Громадські роботи можуть бути призначені неповнолітньому у віці від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і полягають у виконанні неповнолітнім робіт у вільний від навчання чи основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день. 3. Виправні роботи. Виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому в віці від 16 до 18 років за місцем роботи на строк від двох місяців до одного року. Із заробітку неповнолітнього, засудженого до виправних робіт, здійснюється відрахування в доход держави в розмірі, встановленому судом, в межах від п'яти до десяти відсотків. 4. Арешт. Арешт полягає у триманні неповнолітнього, який на момент постановлення вироку досяг шістнадцяти років, в умовах, ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб. 5. Позбавлення волі на певний строк. Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, не може бути призначене на строк більше десяти років, в за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини – не більше п'ятнадцяти років. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах. Позбавлення волі не може бути призначено неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості. При призначенні покарання неповнолітньому суд, крім загальних засад призначення покарання, обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвідку та інші особливості особи неповнолітнього.

3. Чи є якісь особливі умови правосуддя, коли підсудним є неповнолітня дитина?

Правосуддя у кримінальному процесі здійснюється відповідно до кримінально-процесуального кодексу України. Особливої норми, яка регламентує особливі умови правосуддя, коли підсудним є неповнолітня дитина не передбачено. Але встановлено норми, які враховують вік підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, зокрема, відповідно до ст.45 КПК України у справах осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину у віці до 18 років обов'язкова участь захисника при провадженні дізнання, досудового слідства і в розгляді кримінальної справи у суді першої інстанції (з моменту визнання особи підозрюваною чи пред'явлення їй обвинувачення). 4. Де відбувають покарання у види позбавлення волі неповнолітні засуджені? Позбавлення волі на певний строк – це саме суворе покарання у системі покарань, які можуть призначатися неповнолітнім. Покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх виконують виховні колонії. Ці колонії займають особливе місце серед установ, які призначені для відбування покарання, що виражається, по-перше, у встановленні більш пільгових умов у порівнянні з умовами утримування дорослих злочинців, та, по-друге, в орієнтації на застосування різноманітних виховательно-психолого-педагогічних заходів як основних засобів впливу на неповнолітніх в процесі їх навчання, проведення спортивних, культурних заходів, а також в процесі трудової діяльності.

4. Чи несуть батьки, та в якій мірі, за злочини, скоєні малолітніми, неповнолітніми дітьми?

Кримінальну відповідальність батьків за злочини, скоєні малолітніми та неповнолітніми дітьми законодавець не передбачає. Але батьки несуть цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну малолітніми та неповнолітніми дітьми, у тому числі і заподіяну у результаті злочину. Відповідно до ст. 1178 ЦК України шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, — якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. Якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Якщо малолітня особа перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції опікуна, цей заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану нею, якщо не доведе, що шкоди було завдано не з його вини. Якщо малолітня особа завдала шкоди як з вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язані здійснювати нагляд за нею, батьки (усиновлювачі), опікун, такі заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду у частці, яка визначена за домовленістю між ними або за рішенням суду. Обов'язок батьків (усиновлювачів) або опікуна чи іншої фізичної особи, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, відшкодувати шкоду, завдану малолітньою особою, не припиняється у разі досягнення нею повноліття. Після досягнення повноліття особа може бути зобов'язана судом частково або в повному обсязі відшкодувати шкоду, завдану нею у віці до чотирнадцяти років життя або здоров'ю потерпілого, якщо вона має достатні для цього кошти, а особи, батьки (усиновлювачі) або опікуни чи інша фізична особа, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, є неплатоспроможними або померли. Неповнолітня особа (у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) відповідає за завдану нею шкоду самостійно на загальних підставах. У разі відсутності у неповнолітньої особи майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Якщо неповнолітня особа перебувала у закладі, який за законом здійснює

щодо неї функції піклувальника, цей заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі, якщо він не доведе, що шкоди було завдано не з його вини. Обов'язок батьків (усиновлювачів), піклувальника, закладу, який за законом здійснює щодо неповнолітньої особи функції піклувальника, відшкодувати шкоду припиняється після досягнення особою, яка завдала шкоди, повноліття або коли вона до досягнення повноліття стане власником майна, достатнього для відшкодування шкоди.